

KRAJSKÁ SCÉNICKÁ ŽATVA

2021

HODNOTENIE POROTCOV

Mgr. Alžbeta Verešpejová, Prešov

DS THETROBALANS, Spišská Bellá: Nebola to piata, bola to deviata

Aldo Nicolaj je považovaný za najhranejšieho, ergo najprekladanejšieho talianskeho dramatika. Hlavne vďaka svojim komorným komédiám, štýlovo síce rôznorodým, ale vždy s podstatnou témou a inteligentným humorom, ktorý osciluje medzi sarkazmom, iróniou, satirou, paródiou. Patrí medzi ne aj čierna komédia Nebola to piata, bola to deviata (1977). Názov je citáciou záverečnej repliky hry s dvojitým sémantickým obsahom.

Téma manželského trojuholníka nie je síce vôbec objavná, zaujímavou sa stáva ak sa podarí autorovi nájsť jej ozvláštnenie, iný uhol pohľadu, neopozieraný motív. Nicolajovi sa to podarilo a aj po takmer 40 rokoch ostáva táto konverzačka zdrojom príjemnej zábavy (hoci schéma príbehu sa stáva už po druhom výstupe fabulačne pomerne predvídateľnou). Dramatickú kvalitu hry nesporne predstavujú dialógy. Sú hutné, dynamické, vtipné, sarkazmom autor nemá dôvod šetriť. V slede krátkych výstupov sa bez zbytočných peripetií s ľahkosťou rozohráva spomínaná téma, na finále ktorej napísal autor priam „dahlovsku“ pointu. Nečudo, lebo hlavná osnovkyňa manželského trojuholníka je postava s menom Eva. Meno, ktoré od onej rajskej epizódy v nebi získalo svoju neblahú povest'. Postava Evy je vitálne cunami,

vrháva do života mužov, či o to stoja alebo nie. Je vlastne archetypom Amazónky. Neúprosná domina, autoritatívna, bezohľadná etc. Jej vášeň je valec, ktorému je bezpečnejšie vyhnúť sa čo najskôr. Následky bývajú pre mužov zdrvivúce, ak jej neuniknú a nenájdu v manželskom zajať časom účinnú stratégiu sebaobrany. Tak ako Evin manžel Mário. Obrana, kvôli ktorej sa Eva vyberie na bojovú výpravu za novou obeťou. Stáva sa ňou Bruno. Trojuholník o troch bodoch je na obzore. Výstup za výstupom sledujeme Evinu stratégiu, ktorou si Bruna postupne nekompromisne podmaňuje, aj napriek úvodnému vzdoru. Evin skvelý plán sa blíži k vysnívanému finále. Keby do toho nevstúpil Beethoven!

So scénickým riešením predstavenia si režiséri veľmi nelámali veľmi hlavu. Pracujú s náznakom prostredí, minimálnym množstvom bytového zariadenia. Jedným z dôvodov môže byť aj finančný rozpočet na inscenáciu. Aj napriek rešpektovaniu tohto argumentu, nemožno podobu tejto scénickej výpravy veľmi pochváliť. Nemá výtvarný názor, pôsobí dojmom pozberaných nábytkových segmentov. Sú síce polyfunkčné, ale ... Najťažkopádnejší je náznak pláže. Šírku javiska, resp. zrejme zúženie hracieho priestoru mali pomôcť vytvoriť drevené plôtky po oboch stranách portálu. Pri prvom výstupe sú ešte zdôvodniteľné ako, napr. ohrady na pieskovej pláži. V ďalších výstupoch pôsobia už problémovo. Mimo danej „vizuálnej estetiky“.

Čierna komédia autorovi svedčí a účinkujúci ju hrajú s evidentným nasadením. Hnacím motorom udalostí na javisku je samozrejme Eva. A zdá sa, akoby sa do nej navyše transformoval aj osobný temperament interpretky. Jej výbušnosť je priam nezastaviteľná. Jednako by sa režiséri spolu s interpretkou mohli ešte pokúsiť o pestrejšie ozvlášťňovanie jej hereckého prejavu, variovať ho; ozvlášťňovať v jednotlivých výstupoch pohybovú i hlasovú emočnú rovinu. Tým by sa stratili momenty rovnako opakovanej útočnej monotónnosti. Pre takto disponovanú interpretku to nebude určite žiadny problém. Aj napriek tomu, že

manžel Mário pôsobí na scéne pasívne, nie je pre divákov vôbec nudný. Je to elegantná taktika „obrany“, ktorú interpret tlmočí voľbou nepreexponovaných, kultivovaných gest, mimiky, gentlemanským držaním tela a verbálnou kultivovanosťou. Jeho intonácie dávajú však niečo tušiť. Prešiel si manželským peklom a našiel najúčinnjší spôsob obrany. Bruno od momentu stretnutia s Evou na pláži je vpletaný do jej sietí, čo vôbec netuší. V každom výstupe je vrhnutý do inej situácie, v inej pozícii a vzťahu k Eve. Tým sa naskytá interpretovi možnosť obmieňať škálu emócií, dynamiku konania i verbálneho prejavu (pohyb, gestika, mimika, hlasitosť, tempo). Interpretom oboch Eviných „mužských úlovkov“ sa podarilo v konečnom výsledku vytvoriť rovnocenný (typologický) dramatický protipól Evinho temperamentu a udržať ho až do finále.

Režiséri sa viacmenej mohli spoľahnúť na samonosnosť dialógov na javisku a nevytvárali akčne bohatšie mizanscény. Dialógy prebiehajú v opakovanom vzorci konaní (ak situácia donúti vitálnu Evu aspoň na chvíľu si sadnúť). Aj napriek takto zvolenému pomerne pasívnemu režijnému konceptu, krátky čas jednotlivých výstupov, rýchla zmena situácií, briskné dialógy, zápletky, spolu s účinkujúcimi sú zárukou, že sa predstaveniu vždy dostane náležitej diváckej pozornosti.

DS Bardejovské divadlo, Bardejov: Ci hutorim, ty vole!

Porota českej autorskej agentúry Aurapont udelila v súťaži pôvodnej dramatickej tvorby Jenčovej hre Ci hutorim, ty vole! vo finále 6. miesto (tuším z 54 súťažných príspevkov). Porotu určite zaujala jej téma, sociálny fenomén gastarbeiterstva Východniarov, ktorý začal ešte kdesi pri stavbe pražského metra za socializmu a v poprevratovej dobe rapídne vzrástol (a nielen s týmto geografickým smerom). Traja Východniari v Prahe. V spoločnom prenájme. Možno kdesi v garsónke na sídlisku. Sociálny status, postáv nám dáva odčítať hneď

v úvode pohľad na scénické riešenie „javiska“. Nesúrodá zmes opotrebovaného nábytku, plagáty, lacná záclona ako stena. Hneď od začiatku pôsobí dojmom neporiadku. A to je aj dôvod, prečo sa v záverečnej časti hry stratí aj jeho významový zástoj (už len v Radovej domácnosti po odchode Tomáša a Matuška).

Príznakový je pre túto sociálnu subkultúru aj metajazyk, ktorý je zmesou šarištiny, slovenčiny a češtiny + úroveň intelektu. Jazyk, ktorý má však u jednotlivých postáv aj svoje intelektové a emočné varianty. Slovný zvrät „ty vole“ – typický v českom prostredí a jeho zámerné nadužívanie, hlavne Radom, môže síce diváka po čase poriadne otravovať, ale autor zrejme zámerne nadužíval tento výraz (inšpirovaný realitou). Možno aj preto, aby nám zvrät liezol na nervy, rovnako ako sa to môže stať, keď cestujeme vlakom v prítomnosti ľudí tejto úrovne.

Spoločné spolužitie troch mužov sa točí stále okolo toho istého – futbalu, žien, piva a jedla (u každého inak), témy tu späté často aj s komunálnym humorom. A jedna z týchto tém – žena – nadobro zmení Radovu domáce pohodlie a zabehané súžitie. Ženy ho oberú o spolubývajúcich a vo finále neunikne tomuto osudu ani on.

Zámerne banálne dialógy odkrývajú nenáročný intelektuálny a mentálny svet. Najplastickejšie samozrejme na ústrednej postave Rada. Ďalšie postavy sú len jednoduchým typologickým náčrtom. Platí to ešte viac o ženských postavách. Postava Rada svojou živelnosťou, ekrazitovým temperamentom a extrémnou výrečnosťou (typicky východniarskou) ovládne celé predstavenie. Napokon, hra je hlavne o ňom. A je akoby šitá na telo interpretovi (alebo možno aj jednému konkrétnemu hercovi z KL'UDU). Svojím spôsobom je postava uveriteľná vo fyzickom, mentálnom aj intelektovom prejave. Je zmesou neomalenosti, istého primitivizmu, žoviálnosti a egoizmu. Na druhej strane interpretačná jednostrunnosť zaváňa aj stereotypom, ktorú by bolo možné odstrániť. Tomášova typologická odlišnosť sa vymedzuje nielen štýlom reči, snahou vyjadrovať sa čo najviac

v češtine, ale i snahou dosiahnuť profesný úspech a peniaze. Jeho priateľka, Bratislavčanka Marta, vie však presne ako si jeho ciele prispôbiť k svojim. Platí to rovnako o Mande, ktorá sa síce na javisku neobjaví, ale o jej vláde nad Matúškom vôbec netreba zapochybovať. O nočnej more, ktorou sa stane pre Rada epizódna, jednonočná známosť, tiež netreba pochybovať. Všetky tri ženy sú prosto beštie, ako hovoria muži.

Postavy Tomáša a Matúška sú svojím temperamentom voči Radovi opozitné, ale nie silné. Majú súpera ťažkého kalibru a ani interpretačne sa nedokázali významovo viac presadiť. Možno je to nadinterpretácia, ale v mojom vnímaní by ich odchod mohol byť aj silnou stratou v Radovom živote. Mohol by to byť totiž pokojne smutno-smiešny príbeh videný „formanovskou“ či „uherovskou“ optikou. Len sa nesmiať, ale aj pochopiť takéto postavy. Nie len sa zabávať.

Téma v tejto jednoduchej komédii (fraške) by mohla byť aj hlbšou a citlivejšou sondou do života gastarbeiterov. Bol by to však už iný komediálny subžáner, ktorý by si žiadal vrstevnatejšie tvorený príbeh, postavy aj výpoveď. Možno sa raz tak stane.

26.10.2021

